

МИКОЛА ГУЛАК – АПОСТОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Ім'я Миколи Івановича Гулака тривалий час не було відоме широким колам громадськості. За життя російський царизм заборонив друкувати будь-які матеріали, пов'язані з діяльністю цієї неординарної людини. Та й після смерті, його біографія замовчувалася. Лише після «перебудови» почали з'являтися друковані видання, де згадували його ім'я. Остаточна правда була відкрита в часи незалежної України, коли вже була знята цензура.

Микола Гулак все своє життя присвятив служінню українському народові. Він був провідником, апостолом національної ідеї серед того мороку, що оповив Україну в часи Російської імперії. Микола Іванович захоплювався українською історією, мовою, культурою. Він відстоював природне право українців на самовизначення, створення союзу слов'ян на правах федералізації, звільнення українського народу від ярма кріпосництва.

Микола Гулак відомий як видатний учений і педагог. Він знався на історії, педагогіці, лінгвістиці, фольклорі, етнографії, математиці, юриспруденції. Правду кажучи, був поліглотом – досконало володів п'ятнадцятьма мовами.

Микола Іванович народився у Варшаві. Початкову освіту Микола Гулак, певно, одержав удома. 1835 р. його віддали в один із приватних пансіонів, де дітей готували до вступу в університет.

В 1838 р. Гулак стає студентом юридичного факультету Дерптського університету. В 1844 р., закінчивши курс навчання, Микола Гулак подає у вчену раду університету дисертацію «Спроба опису іноземного права за французьким, пруським, австрійським і російським законодавством», за яку був удостоєний ступеня кандидата права. У тому ж році переїжджає до Києва і вступає на службу в канцелярію генерал-губернатора [4, с. 239].

У грудні 1845 р. в Києві Микола Гулак разом із Миколою Костомаровим, Василем Білозерським і Опанасом Маркевичем створюють гурток, а в січні 1846 р. він перетворився на Кирило-Мефодіївське братство. До братства також приєдналися поет Т. Шевченко, вчителі П. Куліш і Д. Пильчиков та інші. Це було таємне товариство, яке налічувало 12 учасників [5, с. 337].

Основні політичні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства було викладено в його програмних документах: «Закон Божий» або інша назва «Книга буття українського народу», «Статут Слов'янського товариства св. Кирила та Мефодія», відозви «Брати українці» та «Братья великороссияне и поляки» [3, с. 151]. Особливу увагу звернемо на «Книгу

буття українського народу», бо саме цей документ був головним.

Серед науковців точиться дискусія – хто є автором «Книги буття»? Більшість істориків переконані, що М. Костомаров, проте Мирослав Кратко у своїй статті «Уроки Миколи Гулака» наголошує, що було знайдено два примірники «Закону Божого» – один під час обшуку на квартирі Миколи Гулака, який був написаний рукою самого Гулака. Другий примірник було виявлено при огляді особистих речей Миколи Гулака, коли той перебував в Олексіївському равеліні, він був написаний Миколою Костомаровим.

Микола Гулак на допитах тримався по-лицарськи, він нікого не видав і брав на себе авторство всіх знайдених паперів, посилаючись на дане ним слово честі. Та розгубився і плутався у свідченнях Костомаров. Його переконали, що донос на товариство написав Гулак, і в своїх свідченнях Костомаров усіяко засуджував його. Згодом Костомаров зізнався в авторстві «Книги буття» та Гулак наполягав, що написав її він [2, с. 96–98].

Зізнання можуть схилити до думки, що головним автором твору насправді був Микола Іванович Гулак. На користь такої версії свідчить факт дуже суворого покарання Гулака – вислання до Пермі, де пробув 12 років. Окрім цього, ідеї «Закону божого» повністю співпадають з поглядами Миколи Івановича. Адже він хотів бачити свою країну не приниженою ярмом рабства, а вільною, самостійною, яка поведе за собою інші народи.

Такі ж погляди вміщені на сторінках «Книги буття». Це розповідь про історію України, про те, як вона потрапила в неволю під владу Польщі і Московщини, за яке майбутнє потрібно боротися.

Автор наголошує, що не може правити «...ні цар, ні пан, а лише єдиний Бог», що в суспільстві мають бути всі рівними, а обрані старости – служити людям. Саме такий лад існував в Україні – це була козацька держава. Далі розповідається, як боролась Україна за свободу 50 літ, але «...вибилась і з сил..», і запанували на правому березі поляки, а на лівому «...цар Петро положив сотні тисяч козаків в канавах. І на костях їх збудував собі столицю». «А цариця Катерина – німка, курва всесвітня, безбожниця явна – доконала козацтво, бо одобравши тих, котрі були в Україні старшими, надавала вольних братів. І поставали одні панями, а другі – невольниками». Навіть після таких перепитій, Україна не пропала: «І встане Україна з своєї могили і знову озоветься до всіх братів своїх Слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина, і не позостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана ні боярина, ні крепака, ні холопа – ні в Масковщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у Хорутан, ні у сербів, ні у болгар». «І Україна буде не підлеглою Річчю Посполитою в союзі з

Слов'янським» [1, с. 263–264].

За такі мрії Миколі Гулаку довелося дорого розплатитися.

Після повернення з заслання він продовжив свою наукову і педагогічну діяльність. Гулак працював викладачем математики, природничих наук та історії у навчальних закладах Одеси, Керчі, Ставрополі, Кутаїсі і Тбілісі. Вийшовши у відставку, Микола Іванович Гулак переїхав до азербайджанського Єлісаветполя (Кіровабад, Гянджа), там і помер. Широка вулиця у тому місті названа його іменем. На стелі, зведеній в честь Нізамі, є і портрет славетного українця [4, с. 241].

Без сумніву, Микола Гулака – найвідважніший і найстійкіший український патріот, один з найкращих мислителів людства. Людина, яка була віддана ідеї українського націоналізму. Це чоловік, який всім серцем любив Україну!

Список використаних джерел:

1. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – К.; Генеза. – 608 с.
2. Кратко М. Уроки Миколи Гулака. Наука і культура. Щорічник. / Редкол.: О. Сергієнко (голов. ред.) та ін. – К. : Т-во «Знання», 1966 – Вип. 23, 1989. – С. 94–109.
3. Литвин В. М. Історія України (у 3-х томах). Том II. Кінець XVIII – початок XX ст. / В. М. Литвин. – К. : Видавничий дім «Альтернатива», 2005. – 760 с.
4. Петровський В. В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – Вид. 2-ге, випр. та доп. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2008. – 608 с.
5. Попович М. В. Нариси історії культури України / М. В. Попович. – К. : «АртЕк», 2001. – 728 с.